

ERGENLERİN EBEVEYN İLİŞKİLERİNE YÖNELİK ALGILARI: NİTEL BİR İNCELEME¹

Perceptions of Adolescents' Relationships with Parents: A Qualitative Research¹

Gönderim Tarihi: 06.07.2016

Kabul Tarihi: 31.10.2016

Savaş KARATAŞ*

Çare SERTELİN MERCAN**

Aylin DÜZEN***

ÖZ: Bu çalışmanın amacı, ergenlerin ebeveynleriyle olan ilişkilerine dair deneyimlerini ve görüşlerini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda altı farklı odak grup tartışması İstanbul ilinde altı lisede yürütülmüştür. Odak grup tartışmalarına yaşları 15 ile 17 arasında değişen, 22 kız 25 erkek olmak üzere toplam 47 öğrenci katılmıştır. Amaçlı örnekleme türlerinden tipik durum örneklemesine dayanarak, katılımcılar odak grup tartışmalarına dâhil edilmişlerdir. Odak grup tartışmalarında yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmelerde toplanmış olan veriler nitel içerik analizi yoluyla analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda ergen-ebeveyn ilişkileri, ebeveynle olumlu ilişkiler ve ebeveynle çatışmalı ilişkiler olmak üzere iki temel kategoride toplanmıştır. Ebeveynle olumlu ilişkiler, ebeveynin anlayışlı, destekleyici yönüne vurgu yaparken, ilişkinin çatışan yönü ise kuralların ebeveyn tarafından konmasıyla ve ebeveynin gence aşırı müdahalesi ile ilişkili bulunmuştur. Ayrıca her iki kategori kapsamında da ergenlerin ebeveynleriyle ilişkilerini empatik bir bakış açısıyla değerlendirdikleri görülmüştür. Çalışma sonucunda ergen ebeveyn ilişkilerine yönelik olarak ortaya çıkan araştırma bulguları, ergenlik dönemine ilişkin kuramsal bilgiler ve geçmiş araştırma sonuçları ile karşılaştırılarak tartışılmıştır.

¹ Bu çalışma International Association for Counselling ve Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği tarafından düzenlenen 12. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde "Adolescents' Perceptions of Their Relationship with Parents" başlığı ile sözel bildiri olarak sunulmuştur.

* Arş. Gör., Maltepe Üniversitesi/Eğitim Fakültesi/Eğitim Bilimleri Bölümü/Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, savaskaratas@maltepe.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi/ Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi/Eğitim Bilimleri Bölümü/ Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, sertelin@istanbul.edu.tr

*** Uzm., Klinik Psikolog, Deniz Psikoloji, aylinduzen@hotmail.com

Anahtar Kelimeler: Ergenlik, Ergen-Ebeveyn İlişkisi, Ergen-Ebeveyn Çatışması, Kültür.

ABSTRACT: The aim of the current study is to examine the experiences and thoughts of adolescents' about their relationships with parents. In accordance with the purpose of the study, six focus group discussions were conducted in six high schools in Istanbul. The participants were 22 girls and 25 boys, totally 47 adolescents. The participants' ages were between 15 and 17. The participants were determined by typical case sampling of purposeful sampling. A semi structured interview schedule was used to gather the data in the all focus group discussions. The data was analyzed by way of qualitative content analysis. The results of the analysis indicate that adolescent-parent relationships can be classified in two categories namely, positive relationships with parents and conflicting relationships with parents. Positive relationship with parents emphasizes the indulgent and supportive aspects of parents while conflicting relationships with parents indicates high intrusiveness of parents and establishment of rules by parents. Besides, adolescents evaluated their relationships with parents with an empathic perspective in both categories. The findings are discussed within theoretical background about adolescence and results of the previous studies.

Keywords: Adolescence, Adolescent-Parent, Adolescent-Parent Conflict, Culture.

GİRİŞ

Ergenlik kendine özgü özellikleri bulunan, psikolojik değişim ve artan özerklik ile birlikte bireyde bilişsel, fiziksel ve sosyal alanlarda yaşanan değişimlerin hızlandığı bir gelişim dönemi olarak tanımlanmaktadır (Steinberg, 2007). Ergenlik döneminde, gelişmiş mantıksal akıl yürütme, artan idealist düşünce ve arkadaşlık ilişkilerinde görülen değişimler ve bağımsızlık kazanmaya yönelik motivasyonun artması, ergen-ebeveyn arasındaki ilişkinin niteliğine etki eden önemli faktörler olarak görülmektedir (Santrock, 2012). Ergenlik döneminde ergenle ebeveyn arasındaki fikir ayrılıkları artmakta ve dolayısıyla ergen-ebeveyn arasındaki çatışmalar da çocukluk dönemine nazaran daha yoğun bir biçimde yaşanmaktadır (McKinney ve Renk, 2011). Ergenlik döneminde ergen-ebeveyn ilişkisi, ergenin özerklik arzusuyla yeniden şekillenmektedir (Collins, vd., 1997; Collins, Laursen, Mortensen, Luebker ve Ferreira, 1997). Bu dönemde ergen, ebeveyninden kararlarına ve bireyselliğine saygı duymasını beklemektedir. Ergen-ebeveyn ilişkilerinde yaşanan tartışmaların pek çoğu ebeveynin ergenlerin günlük yaşamlarını düzenlemesi (eve giriş çıkış saatleri, akranlarla olan aktivitelerin izlenmesi, odasını toplama, telefonda konuşma süresi vb.) konusunda yaşanmaktadır (Laursen, vd., 1998; Smetana ve Gaines, 1999; Demir, 2007).

Orta ergenlik yıllarında, akranlara yönelik ilgi artmaktadır (Yavuzer, 1997, 2005). Bu dönemde ergenler akranlarıyla daha fazla vakit geçirebilmek, daha rahat görüşmek, konuşmak ve birlikte çeşitli aktivitelerde bulunabilmek için, yaşamları üzerinde daha az ebeveyn kontrolü istemektedirler (Smetana ve Asquith, 1994; Tisak, vd., 1994). Son ergenliğe doğru ise ergen-ebeveyn arasında yaşanan çatışmalar azalmaya başlamakta (Laurson ve Collins, 1994) ve bu dönemde ergenler, ebeveynlerine daha az bağımlı olmalarına rağmen onları en önemli destek kaynağı olarak görmekte ve önemli kararlar alırken ebeveynlerinin görüşlerini önemsemektedirler. Kısacası bu dönemde ergenler bağımsızlaşma çabalarına karşın ailelerinin desteğine ve güvenine ihtiyaç duymaktadırlar (Kulaksızoğlu, 2000, Yavuzer, 2005). Bu noktada, ergen-ebeveyn ilişkisinde, ebeveynin yüksek düzeyde desteği ve ılımlı kontrolü sağlıklı ilişki için önemli görülmektedir (Noller, 1994).

Konuyla ilgili Batı'da yapılan çalışmalar ergen-ebeveyn çatışmasının bireyleşme sürecinde ergenin özerklik kazanmasının önemli bir ön koşulu olarak görmektedirler (örneğin; Fuligni, 1998; Smetana ve Gaines, 1999; Smetana, Campione-Barr ve Daddis (2004). Batılı ve Amerikalı ergenlerden elde edilen bu bulguların yanında Fuligni (1998) kültürel olarak bireysel özerkliğin desteklenmediği toplulukçu kültürlerde de ergenlik döneminde ebeveynle çatışmaların ve duygusal ayrışmanın bir gelişim görevi olup olmadığı sorusunu sormaktadır. Kültürel olarak bireysel özerkliğe yüklenen anlam ergenlerin ebeveyn otoritesini algılayışı üzerinde etkili olmaktadır. Batılı ve Amerikalı ailelerde sıkı ebeveyn denetimi sağlıklı olarak tanımlanmakta ve ergenlikten itibaren gencin ayırık benlik geliştirebilmesi için ebeveyn denetiminin az olması gerektiği vurgulanmaktadır (Rohner, 2004). Batılı ve Amerikalı ergenlerin yoğun denetim hissettikleri durumlarda kendilerini bastırılmış ve şiddete maruz kalmış hissetmelerine rağmen, Çinli (Chao, 1994, Chao ve Aque, 2009), Koreli (Chao ve Aque, 2009), Filipinli (Chao ve Aque, 2009) ve Türk (Hantal, 2007) ergenlerde hissedilen sıkı disipline ebeveyn tarafından önemseniyor olma duygusu eşlik etmektedir. Fuligni (1998)'nin çalışması Amerika'da yaşayan Meksika, Filipin ve Çin kökenli ergenlerin ebeveyn otoritesine Batılı ergenlerden daha fazla saygı gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ailevi yükümlülüklerin yüksek olduğu, hiyerarşik aile yapısına sahip bağlamlarda ebeveynin otoritesi yüksek kabul ve saygı ile karşılanmaktadır (Harrison, vd. 1990).

Batı'nın kültürlerarası çalışmalara ilgisinin artmasıyla birlikte, ergen-ebeveyn ilişkilerinde meydana gelen değişim üzerinde kültürün etkisini inceleyen çalışmalara da daha sık rastlanır olmuştur. Bireyci kültürlerde özerkliğin önemli belirleyicisi ergenin kendi kararlarını vermesi olarak kabul edilmektedir. Pek çok araştırma (Markus ve Lin, 1999; Oyserman, vd., 2002; Rothbaum, Pott,

Azuma, Miyake, ve Weiss, 2000) ebeveyn ergen ilişkisinde ortaya çıkan çatışmanın, özerklik ve kişisel hedefleri gerçekleştirmenin önemli değerler olduğu Amerikan kültürünün bireyciliğini yansıttığını vurgulamaktadır. Karşılıklı bağımlılığın vurgulandığı ve benliğin topluluk merkezli olarak kavramsallaştırıldığı toplulukçu kültürlerde ise sosyal uyum önemli bir kültürel değer olarak kabul edilmekte ve bu kültürlerde kuşak çatışmasının yaygın olmadığı belirtilmektedir (Markus ve Lin, 1999). Batı'da birey olma kişinin farklı yönlerini keşfetmesi, ortaya koyması ve bağımsızlık olarak tanımlanırken, kişinin başkalarından farklı olan yönlerini ortaya koyması ve bağımsız bir duruş sergilemesi toplulukçu kültürlerde onaylanmaz, bu duruş özerklik olarak değil toplumsal uyumsuzluk olarak algılanır (Kwan, Bond, Boucher, Maslach ve Gan, 2002). Rothbaum ve diğerleri (2000), ebeveyn ergen çatışmasının, Amerikan kültüründe birey olma ve yetişkinlikte kurulacak yakın ilişkiler için önemli adımlardan biri olarak görüldüğüne dikkat çekmekteyken, Japon kültüründe ise ebeveyn ve akranlarla uyumlu ilişkilerin, yetişkinlikteki tatmin edici yakın ilişkilerin temeli olarak görüldüğüne dikkat çekmektedir. Smetana ve diğerleri (2004) ise orta sınıf Afrika kökenli Amerikalı ergenler ve ebeveynleriyle yaptığı çalışmada, ön ve orta ergenlik döneminde özellikle geleneksel ve ahlaki konularda ebeveynin tek başına karar vermesinin yaygın olduğunu, bu tutumun ergenler tarafından kabul gördüğünü ve çatışmaya yol açmadığını ortaya koymuştur. Kısacası konuyla ilgili farklı kültürler kapsamında yapılan çalışmalar, bireyci ve toplulukçu kültürlerde ebeveynin ergen üzerindeki denetim ve kontrolünün ergenler tarafından farklı algılandığını ortaya koymaktadır. Batılı araştırmaların normatif olarak ortaya koyduğu ergen-ebeveyn ilişkisinde görülen çatışmanın, bireycilik ve toplulukçuluk arasında yer alan bir noktada konumlanan Türkiye ergenleri açısından incelenmesi bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Tüm bunların yanında ergen-ebeveyn ilişkisini inceleyen çalışmaların sayısı Türkiye'de de oldukça fazla olmakla birlikte bunlar, çoğunlukla ebeveynlik stillerinin ve ebeveyn tutumlarının ergen üzerindeki gelişimsel etkisini incelemeye yönelik nicel yöntemle sürdürülmüş çalışmalardır (örneğin; Akbağ ve Erturan, 1995, Haktanır ve Baran, 1998; Erkan, vd., 2002; Ünüvar, 2007; Musaağaoğlu, 2004; Hamarta, vd., 2010; Sezer, 2010). Ancak konuyla ilgili nitel araştırma sayısı oldukça azdır. Nitel araştırmalar doğası gereği çalışılan konu üzerinde oldukça kapsamlı bulgulara ulaşma imkanı vermektedir. Nitekim Yanchar, Gantt ve Clay (2005), araştırmacı ile katılımcıların deneyimlerini paylaşmalarını ve bu esnada kullandıkları gündelik dili nitel araştırmanın gücü olarak vurgulamaktadır. Ayrıca bu yöntemle elde edilen verilerin, sayılara dayalı yapay bir ilişki ile karşılaştırıldığında daha anlamlı olduğu da belirtilmektedir. Tüm bu bilgilerden hareketle, bu araştırmanın amacı Türkiye'de

bireycilik ve toplulukçuluk arasında yer alan kentlerde (Anamur, 1998; Görengeli, 1995) yaşayan ergenlerin ebeveynleriyle ilişkilerine yönelik deneyimlerini, görüşlerini ve değerlendirmelerini ortaya koymaktır, konunun az çalışılmış olması ve daha kapsamlı bulgulara ulaşma imkanı vermesi nedeniyle çalışma kapsamında nitel araştırma deseni tercih edilmiştir.

YÖNTEM

Araştırmada, amaca uygun olarak nitel yöntem tercih edilmiştir. Veriler odak grup tartışmaları aracılığıyla toplanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ilinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 6 farklı devlet lisesinin 9., 10. ve 11. sınıflarında öğrenim görmekte olan 22'si kız ve 25'i erkek olmak üzere toplam 47 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Odak grup tartışmalarına katılan ergenler amaçlı örnekleme türlerinden tipik durum örnekleme esasına göre belirlenmiştir. Tipik durum örnekleme "normal" veya "ortalama" özellikleri gösteren durumlar hakkında derinlemesine bilgi edinmeyi sağlar (Patton, 2002). Ortalama durumlarla çalışılarak belli bir alan hakkında fikir sahibi olmak amaçlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Neyin tipik olduğunu belirlemek için oluşturulan kriterlerde, Patton (2002)'un önerisinden hareketle, alanyazında yer alan çalışmalardaki ergenlerin sosyo-ekonomik düzeyleri, aile yapıları ve eğitim düzeyleri referans alınmıştır. Şen'in (2007) Türkiye'de 12 farklı il merkezinde 5 ayrı lise tipinde gerçekleştirdiği çalışmada, düz liselerde alt ve alt orta sosyoekonomik düzeyin %58 oranında bulunduğu ifade edilmiştir. Araştırma tipik durum örnekleme yöntemi ile sosyoekonomik açıdan "orta" ve "alt orta" temsil ettiği düşünülen İstanbul il merkezinde 6 lisede yapılmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırma tarama modeline dayalı nitel bir araştırmadır ve bu kapsamda veri toplamak amacıyla odak grup tartışmaları kullanılmıştır. Odak grup tartışmaları nitel araştırma yöntemleri içinde oldukça geniş yer bulan bir veri toplama tekniğidir (Patton, 2002). Nitekim pek çok durum sosyal etkileşim halinde daha kolay ortaya çıkmaktadır. Yapılan çalışmalar odak grup tartışmalarında katılımcıların kaygılarının azaldığını, duygu düşünce ve deneyimleri hakkında daha rahat konuştuklarını ortaya koymaktadır (Mayring, 2011). Bu özelliği dolayısıyla odak grup tartışmaları çalışma kapsamında, ergenlerin ebeveynleriyle ilişkilerini ve etkileşimlerini nasıl algıladıkları konusunda derinlemesine fikir sahibi olabilmek amacıyla veri toplama tekniği olarak tercih edilmiştir.

Ayrıca katılımcılar arasındaki grup etkileşiminin onların ebeveynleriyle ilişkileri hakkında daha fazla veri ortaya koyacağı düşünülmüştür. Araştırma konusuyla ilgili benzer çevreden 5-15 kişilik katılımcının ortak bir grup yaşantısı oluşturmasıyla gerçekleşen odak grup tartışmaları (Mayring, 2011) araştırmanın amacı doğrultusunda, 6 farklı lisede 9, 10 ve 11. sınıflara devam eden 7-10 öğrenci ile 6 grup yürütülmüştür. Odak grup tartışmaları en az iki araştırmacının yürütücülüğünde okul idaresinin gösterdiği uygun salonlarda yapılmış (kütüphane, toplantı salonu vb.) her bir oturum yaklaşık 45-50 dakika sürmüştür.

Odak grup oturumlarında ergenlere yönelik olarak, onların ebeveynleriyle gündelik ilişki ve etkileşimlerinin doğasını ve ebeveynleriyle denetim-gözetim yaşantılarını anlamak amacıyla hazırlanmış olan sorular çerçevesinde tartışmalar yürütülmüştür. Odak grup tartışmalarında ergenlerin ebeveynleriyle olan ilişkilerini nasıl tanımladıkları, ebeveynleriyle neler konuştukları, aile içinde kuralların nasıl konulduğu, ebeveynlerle daha çok hangi konularda sorun yaşandığı ve ergenlerin ebeveynlerin kendileri hakkındaki algılarını belirlemeye yönelik sorulardan hareket edilmiştir. Görüşme formu dâhilindeki soruların açık, net, anlaşılır olması sağlanmış, görüşme soruları araştırmanın yapılacağı hedef kitleye ve ilgili alanyazına uygun bir şekilde hazırlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Derinlemesine bilgi elde edebilmek için açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Odak grup tartışmalarına başlamadan önce katılımcılara ilgili araştırmanın içeriğine ve amacına dair kısa bir bilgilendirme yapılmış, grup kuralları konuşulmuş ve katılımcıların onayı alınmıştır. Odak grup görüşmelerinin tamamında görüşmeler, katılımcıların izni alınarak ses kayıt cihazı aracılığıyla kaydedilmiştir ayrıca araştırmacılarından biri tarafından not tutulmuştur. Oturumlar sona erdiğinde özetleme yapılarak içerik katılımcıların onayına sunulmuştur.

Verilerin Analizi

Katılımcıların onayı dâhilinde ses kaydına alınan görüşmeler araştırmacılar tarafından dinlenerek yazılı hale getirilmiş ve transkriptler elde edilmiştir. Verilerin analizinde araştırmanın amacına uygun olması nedeniyle nitel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Nitel içerik analizi, nicel içerik analizinden farklı olarak veriyi niceliksel olarak ortaya koymaktan ziyade, anlamı ortaya koymayı amaçlayan bir analiz yöntemidir (Cho ve Lee, 2014). Araştırma verileri Mayring (2011)'in önerdiği tümdengelimsel kategori oluşturma aşamaları dikkate alınarak analiz edilmiştir. Türkiye'de ebeveyn tutumlarını inceleyen pek çok çalışma bulunmasına rağmen, daha önce de belirtildiği gibi, bu çalışmaların hemen hemen hepsi ebeveyn tutumlarının sınıflandırılması ve bu sınıflandırmanın çocuğun davranışları veya çeşitli özellikleriyle ilişkilendiril-

mesi dâhilinde bulgular ortaya koymuştur. Ancak mevcut çalışma ergenlerin kendi bakış açılarıyla ebeveynleriyle olan ilişkilerini değerlendirilmesine odaklandığı ve Türkiye'deki çalışmalarda bu araştırmada ele alındığı biçimde ebeveyn ergen ilişkisini ele alan çalışmaların yaygın olmaması nedeniyle tüm-dengeliysel yolla kategori oluşturma yoluna gidilmiştir.

İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ulaşmak ve bu kavramları belli bir ilişki bağlamında sunabilmektir (Strauss ve Corbin, 1998). Katılımcıların düşüncelerini kategoriler (temel kavramlar) altında toplayabilmek için her bir araştırmacı tarafından kodlamalar, katılımcıların ifadelerinde başvurdukları ortak kavramlar seçilerek, kavramsal olarak yapılmıştır. Analizin ilk basamağında ses kayıtlarından yazıya dökülmüş olan görüşme verileri yazarlar tarafından ayrı ayrı kodlanmış daha sonra kodlanan verilerden hareketle benzer temalar oluşturulmuş ve sonrasında ise eldeki veriler üretilen temalara göre düzenlenmiştir (Mayring, 2011). Yapılan bu işlemin sonucunda tekrarlayan temalar genel kategoriler halinde gruplandırılmış ve nihai bulgular analiz edilmiştir. Verilerin analiz aşamasının ikinci basamağında ise elde edilen sonuçların araştırmacıların öznelliğinden etkilenip etkilenmediğini belirlemek amacıyla araştırma konusunda genel bilgiye sahip ve nitel araştırma yöntemleri konusunda deneyimli üç alan uzmanı, oluşturulan kategori ve alt kategorileri incelemiş, uzmanlardan gelen dönütler doğrultusunda kategoriler gözden geçirilmiştir. Araştırmanın temel 2 kategorisi ikişer alt kategoriden oluşturulmuştur. İfadelere herhangi bir yorum katılmadan bulgular halinde olduğu gibi verilmiştir.

Verilerin toplanmasında ve analizinde standart prosedürler kullanılmış olup, Mayring (2011) tarafından önerilen doğrulama ölçütlerinden hareketle çalışma grubunun, veri toplama tekniğinin, analiz yönteminin belirlenmesi ve açıklanması yoluyla araştırma güçlendirilmeye çalışılmıştır. Bulguların yorumlardan ve önerilerden ayrı tutulması ile, çalışmanın iç güvenilirliğini sağlamak da amaçlanmıştır (Krueger ve Casey, 2015; Yıldırım ve Şimşek 2006).

BULGULAR

Araştırmanın bulguları ebeveynle olumlu ilişkiler ve ebeveynle çatışmalı ilişkiler olmak üzere iki temel kategoride toplanmıştır. Ebeveynle olumlu ilişkiler, ebeveynin anlayışlı, destekleyici yönüne vurgu yaparken, ilişkinin çatışan yönü ise kuralların ebeveyn tarafından konmasıyla ve ebeveynin ergenlere aşırı müdahalesi ile ilişkilidir.

1. Ebeveynle Olumlu İlişkiler

Odak grup tartışmalarına katılan ergenlerin önemli bir kısmı ebeveynleriyle ilişkilerini “iyi” olarak nitelendirmektedirler. Ebeveynleriyle ilişkilerini “iyi” olarak nitelendiren ergenler bunun sebebini, ebeveynin ergene karşı anlayışlı olması, ona güveniyor olması, onun istediklerini yapması, ergenin ebeveyniyle arkadaş gibi olması ve ebeveynle ortak karar alabilmesi şeklinde açıklamaktadırlar.

Ergenlerin ebeveynleri ile ilişkilerinin olumlu olduğuna dair ifadelerinden örnekler aşağıda yer almaktadır:

“...beni dinleyen bir ailem, sağlıklı düşünen bir annem, babam var. Ben mutluyum ailemden (E2).”

“Ben onlarla arkadaş gibiyim. Hiçbir şeyimi saklamam. Çok açık söyleyüm onlara karşı.

Onların güvenini kazanmış hissediyorum... Bu güvenlerini kazandığım için çok mutluyum (E9).”

“Saygı ve sevgi çerçevesinde arkadaşça davranış sergiliyorlar bana, ben de gereken saygı ve sevgiyi onlara gösteriyorum (E1).”

1.a. Anne ve Babayla Farklılaşan İlişkiler

Yukarıdaki ifadelerden farklı olarak ergenlerin bir bölümü ise ebeveynleri ile olan ilişkileri söz konusu olduğunda anneleri ile olan ilişkilerini ‘iyi’ olarak tanımlarken, babalarıyla olan ilişkilerini tanımlarken ise ‘iyi değil’ ifadesini kullanmışlardır. Anne ile ilişkilerin “iyi” olarak tanımlanmasında “anne ile her şeyi konuşabiliyor olma” neden olarak gösterilirken, baba ile ilişkilerin “iyi olmaması”nın nedeni ise babanın katı ve soğuk davranıyor olması olarak gösterilmiştir. Yukarıdaki durumu açıklamak için katılımcılardan K8 tarafından ifade edilen bu cümle anne ve babayla farklılaşan ilişki örüntülerini özetleyici nitelikte durmaktadır:

“...Her ikisi de bana toleranslı davranır ama yine de dediğimiz gibi herkes annesini daha yakın bulur... baba biraz daha dominant ve korkutucu gelir. Annem bana daha yakın geliyor, babama karşı biraz çekimserliğim var. Babam biraz ağır başlı annem ona rağmen biraz daha konuşkan, daha sıcakkanlı. Ondan dolayı annem bana daha sıcak geliyor (K8).”

K8 tarafından belirtilen bu söylemi ve araştırma bulgularını destekleyen bir biçimde ve bir başka katılımcı (K12) tarafından ifade edilen söylemin de bu araştırma kapsamında anne ve babayla farklılaşan ilişki örüntülerini özetlediği söylenebilir.

“Babamla pek ilişkimiz yok açıkçası, ne bileyim babam iyidir de pek iletişim kurduğumuz yok onunla. Annemle arkadaş gibiyim, ona her şeyi anlatabilirim. Her şeyi, ne olursa, iyi ya da kötü ama babamla öyle değil (K12).”

1.b. Ebeveyn Olmak Zor

Ayrıca araştırmaya katılan ergenlerin, ebeveynleriyle ilişkilerini değerlendirirken oldukça empatik bir eğilim içinde oldukları gözlenmiştir. Ebeveyn olmanın “zor” bir iş olduğu ergenlerin çoğu tarafından dile getirilmiştir. Ergenler bir bireyi çevrenin tehlikelerine karşı korumak, onların ihtiyaçlarını karşılamak, onlara bakım vermek ve kuşak farkını bu zorluğun nedenleri arasında saymışlardır. Ayrıca ergenler tarafından ebeveyn olmanın bireyin üzerine çok fazla sorumluluk yüklediği ve ebeveynlerin çocuk sahibi olarak bireysel özgürlüklerinden fedakârlık yapıp, toplumsal sorumluluklar üstlendiklerini sıklıkla belirtilmiştir. Birkaç katılımcı ergen tarafından söylenen ve aşağıda belirtilen ifadeler ergenlerin ebeveyn olmanın zor bir iş olduğunu düşündüklerini örnekler niteliktedir:

“...Aile kurmak için belirli bir sorumluluk sahibi olman gerekiyor. Bireysel özgürlükten çıkıp da ayrı bir toplumun sorumluluğunu alıyorsun. Onları da düşünmek zorundasın kendi başına davranamıyorsun. Çünkü diğer bireyleri koruyabilmek zorundasın ve anne baba olmak çok zor... Başkaları üzerinde sorumluluk almak ve ona katlanmak zor bir şey (E3).”

“...Bir insanın çocuğu oluyor. Çocuk dünyaya geldiği andan itibaren, zaten dünyaya gelmeden önce de, sürekli annesiyle bir iletişimi var. Dünyaya geldikten sonra da sürekli anne ve babasını örnek alarak o gözle bakıyor dünyaya. Yani anne baba çocuğa bir model, bir örnek oluyor. Çocuğuna ne kadar iyi eğitim verirse, çocuk okulda olsun ya da başka bir topluluk içerisinde olsun o kadar başarılı olur. Çocuğu doğurmak o kadar önemli bir şey değil ama çocukları dünyaya getirdikten sonraki zaman çok önemli bence... (K5).”

Ebeveyn olmanın zor olduğunu belirten ve bu zorluğa empati ile yaklaşan ergenlerin ifadeleri ise aşağıdaki gibidir:

“...Bence de zor anne baba olmak çünkü senin kendinden bir parça olan çocuğuna bakmak zorundasın, ona ilk eğitimi vermek zorundasın, bir de ailemizin ki en önemli olan şey bu, dışarıdan nasıl göründüğümüzü, babam der dışarıdan bizim aynamızsın yani, biz nasılsak sen bizi yansıtıyorsun diyor. Zor yani anne baba olmak (E4).”

“...Bizim dışarıda nasıl arkadaşlık kurduğumuzu bilmiyorlar. Hiç görmüyorlar ve onlar için bu gerçekten kötü bir durum... (K2).”

Tüm bunlara ek olarak, çalışma kapsamında ergenlerin çoğunun ebeveyn olmanın zor olduğunu belirttiği görülse de, ergenlerin bir bölümü ebeveyn olmanın zorluğunu kendileri bu rollere sahip olduklarında daha net bir biçimde anlayabileceklerini de ifade etmişlerdir. Nitekim araştırmaya katılım gösteren ergenlerden E15'in aşağıda belirtilmiş olan söylemi bu açıklamayı desteklemektedir:

“Şu an bütün sorumluluklar ailede, anne ve babanın üzerinde olduğu için ebeveyn olmak sıkıntı olabilir ama biz ebeveyn olmadan bunu anlayamayız diye düşünüyorum (E15).”

2. Ebeveynle Çatışan İlişkiler

Çalışmaya katılmış olan ergenlerin ifadeleri incelendiğinde, aileyle yaşanan çatışmaların büyük ölçüde ailenin çocuk yetiştirme tutumlarından ve denetim düzeyinin yüksek oluşundan kaynaklandığı düşünülmektedir. Ergenlerle ebeveynleri arasında çatışma yaratan ve ilişkinin “kötü” olarak tanımlanmasına neden olan ana faktör, ebeveynlerin kuralları belirlerken ergenlerin düşüncelerini ve isteklerini dikkate almamaları yani kuralların tek taraflı olarak belirlenmesidir.

“Bizde de kuralları annem ve babam koyuyor. TV şu saatte izlenecek, şu saatte yatılacak... annem babam koyuyor (E3).”

“Bizim evde kuralları babam koyar. Uymazsam ya ceza yerim ya harçlığım kesilir. Böyle şeyler (E13).”

“Bizde de annem ve babamın kuralları geçiyor. Mesela şu saatte TV izlenmeyecekse, izlenmeyecek. Dahası hiç televizyon izlemiyorum gerçekten de yasak... (K3).”

Kurallarla ilgili karşılaşılan sıkıntı dışında, ebeveynlerle yaşanan sorunların temelinde fikir uyuşmazlığı, ebeveynlerin istekleriyle gencin isteklerinin örtüşmemesi de ifade edilmiştir.

2.a. Disiplin ve Kontrol

Ebeveynle çatışma en çok disiplin ve kontrol konularında yaşanmaktadır. Bu araştırmada ebeveynin müdahalesinin en yoğun olduğu ve ergenlerin en çok sıkıntı dile getirdikleri alanlar eve giriş saatleri, televizyon seyretme süresi, internette geçirilen süre olarak dile getirilmiştir ki bunlar büyük ölçüde ders çalışmaya yeterince zaman ayrılmaması ile ilişkilendirilmiştir. Bu temel sorun

alanlarının hemen hemen tamamı ders çalışma süresi ile ilişkili olarak yeni bir çatışma alanı ortaya koymaktadır. Özellikle sınavların yaklaşmasıyla baskının arttığı ergenlerin tümü tarafından dile getirilmiştir. Bu konuda çatışma yaşamadığını belirten çok az sayıdaki ergen ise “Ailemin ders çalışma konusunda beni uyarmasına gerek yok (E2, E14)” diyerek düzenli ve yeterli çalıştığını belirtmiştir. Bu konuda ebeveynleriyle çatışma yaşadığını ifade eden ergenlerden bir bölümü de durumu aşağıdaki örneklerde belirtildiği gibi ifade etmiştir:

“Şimdi ders çalışmayınca tehdit etmeye başladılar. Harçlığını keserim internete giremezsin vb. (E12).”

“...Kural olarak işte televizyon izlenmeyecek, bilgisayar oynanmayacak, sürekli ders çalışıyorsun hani, bundan önceki seneler daha iyiydi. Kurallar daha esnekti, istediğim zaman televizyon izliyordum ama son sınıf olduğumuz için baskı arttı, televizyon izlenmeyecek, şu saatte yatılacak, şu saatte kalkılacak, oraya gidilmeyecek, test çözülecek vb. kurallar var ama bu sene için... (K3).”

“Benim de bazen zamandan kaynaklı sıkıntım oluyor, sürekli ders çalışıyorlar. Telefona, internete vs. izin vermiyorlar... (K14).”

Ebeveynleriyle çatışma yaşadığını belirten ergenlerin yanında ebeveynleriyle ilişkilerini iyi olarak nitelendiren ergenler, kuralların olması gerektiğini, ebeveynlerinin onların iyiliği, sağlığı ve gelecekleri için bu kuralları koyduklarını belirtmişlerdir. Kuralların olması gerektiğini belirten ergen grubu içerisinde yer alan E14 ve K19 tarafından belirtilen ve aşağıda yer alan söylemler bu bulguyu örnekleyen ifadeler arasında yer almaktadır:

“Ben biraz kurallara ihtiyaç duyuyorum. Arkadaşlar şikayetçi olsa da ailelerinin kural koymadıklarını düşünsün, her istediklerini yaptıklarını düşünsün, ya da bunları bir süreliğine gerçekleştirsin. Yani kural olmadan hayat anlamsız oluyor bence (E14).”

“Kuralları bazen haklı buluyorum. Onların niye böyle yaptıklarını anlıyorsun bazen... ama bazen de onların beni anlamalarını da istiyorum (K19).”

2.b. Arkadaş Seçimine Müdahale

Çalışmaya katılım gösteren ergenler tarafından en sık ifade edilen çatışma konularından biri de ebeveynlerin arkadaş seçimine müdahalesidir. Bu konuya K6 tarafından ifade edilen şu cümle örnek olarak verilebilir:

“...Ben evin tek kızı olduğum için bana daha fazla kısıtlamalar ve kurallar konuluyor. Mesela arkadaş konusunda bayağı bir seçicidirler. Hani ben karar vermiyorum sanki onlar karar veriyor... (K6).”

Bu çalışmada ailenin fazla denetimi temel çatışma konusu olarak ortaya çıkmıştır ancak çalışma kapsamındaki ergenlerin bu durumu son derece empatik bir biçimde ele almış olmaları da dikkat çeken bir durum olarak belirtilebilir. Nitekim araştırmaya katılım gösteren ergenler arasında yer alan K2'nin aşağıda yer alan ifadesi ergenlerin ebeveynlerinin arkadaş seçimine müdahalesine yönelik olarak ortaya koyduğu empatik tutumu örneklemektedir:

“...Zor mesela onlar bizim dışarıda nasıl arkadaşlık kurduğumuzu bilmiyorlar. Hiç görmüyorlar ve bu onlar için gerçekten kötü bir durum...
(K2)”

TARTIŞMA VE SONUÇ

Odak grup tartışmalarına katılan ergenlerin bir kısmı, ebeveynlerinin anlayışlı olması, onların isteklerini yapması, onlara güveniyor olması, arkadaşça hareket ediyor olması ve ebeveynleriyle ortaklaşa karar alabilmeleri gibi nedenlerle ebeveynleriyle olan ilişkilerini “iyi” olarak tanımlamışlardır. Benzer bir bulgu Demir’in (2007) çalışması sonucunda da ortaya konulmuştur. Demir (2007), ergenlerin ailelerine ilişkin olumlu duygularının temelinde ailenin güven verme, destek olma, yardımcı olma, isteklerini yerine getirme, onları mahrum etmeme şeklinde tanımlanan yardımcı işlevi ile onların iyiliğini isteme, deneyimli olma, bazı korkularına hak verme gibi koruyucu işlevinin ön planda olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte Kazgan (2002) tarafından İstanbul Kuştepe’de yapılan bir başka çalışma sonucunda da ailelerinin ergenlerin kendilerini özgür bıraktıkları, onların kendilerini olduğu gibi kabul ettikleri ya da okul ve derslerle ilgili konularda aileyle fazla çatışmaları olmadığı yönünde saptamalarda bulunulmuştur. Bu bulguların tümü ergenlik döneminde görülen bağımsızlaşma çabalarına karşı ailelerin desteğine duyulan ihtiyacı da yansıtmaktadır (Yavuzer, 2005).

Ergenlerin bir bölümü de ebeveynleriyle olan ilişkilerinin niteliğinin ebeveynin cinsiyetine göre değişiklik gösterdiğini ifade ederek, anneleriyle ilişkilerini “iyi” babalarıyla ilişkilerini ise “iyi değil” şeklinde tanımlamışlardır. Ergenlerin anneleriyle ilişkilerini iyi olarak tanımlamalarında annelerinin birçok konuda paylaşımında bulunabilmelerine imkân tanınması temel etkenken, babalarıyla ilişkilerin “iyi değil” şeklinde tanımlamalarının sebebi ise ergenlerin babalarının katı ve soğuk olarak tanımladığı davranışlara sahip olmalarının temel etken konumunda yer aldığı görülmüştür. Benzer bulgular pek çok çalışmada karşımıza çıkmaktadır. Nollar ve Callan (1991)’ın çalışması ergen annelerinin, babalarla karşılaştırıldığında ergenlerin fikirlerini daha fazla dikkate aldığını, onlara kabul gösterdiğini, bu nedenle de ergenlerin anneleriyle, babalarına kıyasla daha fazla sohbet ettiklerini ve paylaşımında bulduklarını

ortaya koymuştur. Nitekim Jackson, Bijstra, Oostra ve Bosma (1998) ve Crockett, Brown, Russell ve Shen (2007), tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre de, ergenlerin çoğunun anneleri ile daha açık bir iletişime sahip olduğu ve ergenlerin babalarıyla olan ilişkilerine oranla anneleriyle olan ilişkilerinde daha az problem durumları yaşadığı görülmektedir. Yine bu çalışma sonucunda ergenlerin annelerini onların fikirlerini kabul eden ve tanıyan bireyler olarak gördükleri, bu sebeple babalarına oranla anneleriyle paylaşım yapmayı tercih ettikleri ve anneleriyle girdikleri bu iletişim biçiminden zevk aldıkları belirtilmiştir. Tüm bunlara ek olarak, Türkiye'deki ergenlerle yapılan çalışmalarda ergenlerin anneleriyle daha fazla paylaşımında bulunmasının anneden algılanan yakınlık, destek ve yakın iletişim gibi faktörlerle pozitif yöndeki ilişkisi Kındap ve Sayıl (aktaran Sayıl ve Kındap Tepe, 2012) tarafından da ortaya konulmuştur.

Ergenlerin ebeveyn olmayı çok fazla sorumluluk gerektirmesi, bireysel özgürlüklerden feda etmeyi gerektirmesi, kuşak farkı, bakım verme gerekliliği gibi sebeplerden dolayı "zor" bir iş olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Bu bulgu, araştırmanın en çarpıcı sonuçlarından birisidir. Ergenlerin ebeveyn olmanın zorluklarını tartışmanın gündemine getirmiş olmalarının ve sahip olunan bu empatik bakış açısının en önemli nedeninin kültürel yapı olduğu düşünülmektedir. Hiyerarşik ilişkilerin güçlü, sıkı aile yükümlülüklerinin var olduğu, sıklıkla toplulukçu kültürlerde karşılaşılan aile yapısında, ebeveyn otoritesinin büyük bir saygı ile karşılandığı görülmektedir (Harrison vd., 1990). Ailenin kutsal kabul edildiği kültürlerde kimlik, bireyselleşmeden ziyade gruba aidiyetle kazanılır. Bu empatik bakış açısının temel kaynaklarından biri de araştırmaya katılan ergenlerin yaşları ile ilgili olabilir. Katılımcılar orta ergenlik dönemindedir ve alanyazın gözden geçirildiğinde, bu dönemin ebeveynle uzlaşmanın kısmen sağlandığı, çatışmaların önceki döneme göre azaldığı bir dönem olduğu görülmektedir (Steinberg, 2007). Katılımcıların orta ergenlik döneminde olmaları onların empatik bakış açısına sahip olmalarını, kendini ebeveynin yerine koyabilmesini ve ebeveyn olmanın bireye getirdiği zorlukları görebilmesini mümkün kılmaktadır. Ancak tüm bu zorluklara rağmen ergenler bireylerin bazı sosyal, psikolojik ve dini nedenlerden dolayı ebeveyn olmayı tercih ettiklerini de ifade etmişlerdir.

Ergenler ebeveynleriyle olan ilişkilerini "iyi" olarak tanımlasa da, bazı konularda ebeveynleriyle çatışma yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ebeveynleriyle çatışma yaşayan ergenler çatışma sebeplerinin başında, kuralların ebeveynler tarafından tek taraflı olarak belirlenmesinin ve kural koyarken onların fikirlerinin dikkate alınmamasının yer aldığını belirtmektedir. Ergen-ebeveyn çatışması üzerine yapılan araştırmalar oldukça eski bir geçmişe sahiptir. Montemayor (1983)'un kapsamlı derleme çalışmasında ebeveyn ergen çatışmasını konu

alan araştırmaların 1920'lere kadar uzandığı görülmektedir. Mevcut çalışmada ön plana çıkan, ebeveynin sözünü dinlememe, derslerle yeterince ilgilenmeme ve arkadaşlık tercihleri ergen-ebeveyn çatışmasının, 1920'lerden günümüze kadar değişmeyen yönünü ortaya koymaktadır. Montemayor (1983), ergen-ebeveyn arasındaki çatışmaların büyük kısmının normal, günlük, sıradan aile meseleleri, ders çalışma, arkadaş seçimi, gruplar, ev işlerine destek, itaatsizlik, kardeş kavgaları şeklinde karşımıza çıktığını vurgulamaktadır. Bu tartışmalar ergenlerin otonomi ve bağımsızlık kazanmasının ya da kazanma çabasının belirtisidir. Bu çatışmalar aynı zamanda ebeveynin çocuğuna sosyal kuralları ve aile kurallarını aktarma çabasının da sonucudur ve bu nedenle de olağandır.

Karar alma süreci ergenlik dönemdeki temel problem alanlarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ergenler kendi yaşamları üzerinde daha fazla kontrol sahibi olmayı ve kendileriyle ilgili kararlarda söz sahibi olmayı istemektedirler. Ebeveyn açısından bakıldığında ise bunların bir kısmı (okula ve eğitim hayatına devam edip etmeyeceği, arkadaş seçimi, karşı cinsten arkadaşlıklar ve evlilik kararı vb.) ergenin tercihine bırakılmayacak kadar önemli ve hayati konulardır. Çalışmalar hem ebeveynlerin hem de ergenlerin eğitimle ilgili, parayla ilgili veya mesleki konularda karar verilirken ebeveynin fikrinin çok önemli olduğu konusunda aynı fikirde olduğunu göstermektedir. Arkadaşların ise, sosyal faaliyetler, okunacak kitaplar, izlenecek filimler hobiler, giyim gibi konularda alınacak kararlarda referans grubu olarak ön plana çıktığı görülmektedir (Noller, 1994). Ebeveyn kontrolünün yüksek yaşandığı, ebeveynin fazla müdahaleci olduğu, yetkeci ebeveyn tutumuna sahip ailelerde, aile içi düzenin sürdürülmesi için gerekli olan kurallar ebeveynler tarafından konulmaktadır (Lau ve Cheung, 1987). Nitekim kültürler arası çalışmalar yetkeci ebeveynliğin kültüre ve duruma özgü biçimde işlevsel olabileceğini de belirtmektedir (Kağıtçıbaşı, 2012). Kaya (2012) tarafından yapılan ve ergenlerin ebeveyn denetimini ne kadar haklı bulduğunun incelendiği bir çalışmada özellikle ebeveynleriyle güçlü ilişkileri olan ilişkisel benliğe sahip ergenlerin ebeveynin denetimini daha fazla kabul ettiği, özerk-ilişkisel benlikle ebeveyn denetimini kabul arasındaki ilişkinin gücünün zayıfladığı, ayrık özerk benlikle ebeveyn otoritesini kabul arasında ise negatif yönde ilişkinin varlığı saptanmıştır. Nitekim bu çalışmada da, ergenler kurallar konulurken ebeveynlerin tek taraflı hareket ediyor olmasından kaynaklı çatışmalar yaşandığını belirtse de bu çatışmaların çok ciddi olmadığını ve kolaylıkla aşılabildiğini de vurgulamışlardır. Katılımcı grubundaki ergenlerden biri tarafından "Arada kısıtlamalar oluyor ama bu kısıtlamaları düşününce haklı buluyoruz." biçimindeki söylemi de ebeveyn tutumlarının kültüre özgü nitelikler çerçevesinde değerlendirildiğinde işlevsel olabilecek bazı sonuçların ortaya çıkabileceği konusundaki görüşü desteklemektedir.

Aile içinde kurallar belirlenirken özellikle kendileri ile ilgili konularda karar sahibi olamama nedeniyle ebeveynleriyle sık sık çatışma yaşadığını belirten ergenler bu durumun yanı sıra disiplin ve kontrol konularında da ebeveynleriyle yoğun çatışmalar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda ergenlerin ebeveynleriyle eve giriş saatleri, televizyon seyretme süresi, internette geçirilen süre gibi ders çalışma süresine etki ettiği düşünülen konularda ve arkadaş seçimiyle ilgili konularda yoğun çatışmalar yaşadığı görülmüştür. Alanyazında yer alan birçok çalışma (Pinquart ve Silbereisen, 2002; Yalçınkaya ve Şanlı, 2003; Erbil, Divan ve Önder, 2006; Demir, 2007) da ergenlerin televizyon izleme süresi, eve geliş-gidiş saatleri ve arkadaş seçimi gibi konularda ebeveynleriyle çatışmalar yaşadığını belirtmektedir. Demir (2007) tarafından yapılan çalışmada da, benzer bir biçimde, ders çalışma ve arkadaş seçimi konularının ebeveyn müdahalesinin en yoğun hissedildiği alanlar olduğu görülmektedir. Ancak Demir'in (2007) çalışmasında ergenin kendisini aşırı denetim altında hissediyor olmasının kaynağı ebeveynlerin onlara ilişkin güvensizliği ile açıklanırken bu çalışmada ise ebeveynlerin onların geleceğine ilişkin kaygılarıyla açıklanmıştır. Yavuzer, Sertelin, Demir ve Meşeci'nin (2005), ergen-ebeveyn ilişkisinde çatışmaya yol açan konuları, ebeveynler ile görüşerek inceledikleri çalışmada ise, anne-babalar, sigara, alkol, madde kullanımı, uyuşturucu madde kullandığından şüphelendikleri bir arkadaş ile görüşme ve eve geliş saatleri gibi konulardaki kararları kendilerinin verdiğini, buna karşılık, harçlığını nasıl harcayacağı, hangi derse çalışılacağı ve boş zaman etkinlikleri gibi konularda kararları ergene bıraktıklarını ifade etmişlerdir. Ancak bazı konularda ise (giyim biçimi, farklı saç kesimi, meslek seçimi, ev işine yardım ve odanın düzenli tutulması) ergeni ikna etme yoluyla yönlendirmeye çalıştıklarını da ifade etmişlerdir. Araştırmanın bulguları Yavuzer ve diğerlerine (2005) ait çalışmanın bulgularıyla karşılaştırıldığında, ergenlerin ve ebeveynlerin çatışma konularını ortak bir pencereden algıladıklarını ortaya koymaktadır.

Bu çalışma sonucunda ergenlerin ebeveynleriyle olan ilişkilerini "iyi" olarak tanımladıkları görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde ergen-ebeveyn ilişkilerini inceleyen çalışmalarda ebeveynlerin aile bağlılığına daha fazla önem vermeleri sebebiyle ilişkinin olumlu yönlerine odaklanırken ergenlerin ise ebeveynleriyle olan ilişkilerinde daha fazla sorun ve çatışmaya odaklandığı görülmektedir. Bu çalışmada, ergenlerin bakış açısında görülen farklılığın kültürel etkenlerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Benzer bir bulgu Kazgan'ın (2002) çalışmasında da ortaya konmuştur. Bununla birlikte çalışmaya katılan ergenlerin, aile bağlarını önemseme ve aileye atfedilen değerde Batılı akranlarından farklı bir bakış açısına sahip oldukları dikkat çekmektedir. Bu farklı bakış açısı, ebeveynle yaşanan çatışmaların önemsiz ve ufak tefek meseleler olarak algılanması noktasında ve çatışmaların kaynağını oluşturan ergenin

etkinliklerinin, arkadaş tercihinin, eve giriş çıkış saatlerinin sınırlandırılması konusunda aslında ebeveynin haklı olduğunun ifade edilmesi noktasında da karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Kaya'nın (2012), ilişki sel benliğe sahip ergenlerin, ebeveynin denetimini kabul ettiğini, ergenlerin ebeveyn denetimin kendilerinin iyiliği için gerekli olduğu düşündükleri yönündeki ifadesi de bu araştırma kapsamında elde edilen bulguları ve yapılan yorumlamaları desteklemektedir.

ÖNERİLER

Çalışma, İstanbul'da orta ve orta alt sosyo-ekonomik düzeyi temsil ettiği düşünülen ve yoğun göç almış bölgelerde yürütülmüştür. Farklı sosyo-ekonomik düzeylerin temsil edildiği benzer nitelikli, ardıl çalışmaların sürdürülmesinin bulguların çeşitliliği açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Grup etkileşimi aracılığıyla ergenlerin ebeveynleriyle ilişkileri hakkında daha fazla veri ortaya koyacağı düşünülerek veriler odak grup tartışmaları aracılığıyla toplanmıştır. Ancak, aile ilişkileri gibi kültürel olarak hassasiyetin yüksek olduğu bir konuda ergenlerle yapılacak bireysel görüşmeler aracılığıyla da bulgular desteklenebilir. Bununla birlikte farklı yaş gruplarından ergenlerle yapılacak çalışmalarla, ergen-ebeveyn ilişkisinde yaşla birlikte değişim olup olmadığı incelenebilir, veriler zenginleştirilebilir. Bu çalışmanın eksik kalan noktalarından biri ergen-ebeveyn arasındaki iletişimin içeriği olmuştur. Ergenlerin, evde ebeveynleriyle hangi konularda sohbet ettikleri, neler hakkında konuştuklarıyla ilgili veriler yeterince sağlanamamıştır. Bu konunun da ergen-ebeveyn ilişkisini anlamada önemli olduğu ve ardıl çalışmalarda ele alınmasının faydalı olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmanın sınırlılıklarından bir diğeri de Mayring'in (2011) önermiş olduğu doğrulama ölçütlerinden iletişimsel geçерleme ve sacayağı tekniklerinin kullanılamamış olmasıdır, ardıl çalışmalarda bu tekniklerin kullanımıyla daha güçlü sonuçlara ulaşılabilir.

KAYNAKÇA

- Akbağ, M. ve Erturan, N. (1995). Liseli ergenlerin anne-baba tutumlarını algılamaları ile uyum düzeyleri arasındaki ilişki. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (1), 1-15.
- Anamur, Z. (1998). *Individualism-collectivism, self-concept and sources of self-esteem*. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, Turkey.
- Chao, R. K. (1994). Beyond parental control and authoritarian parenting style: Understanding Chinese parenting through the cultural notion of training. *Child Development*, 65, 1111-1119.
- Chao, R. K. ve Aque, C. (2009). Interpretations of parental control by Asian immigrant and European American youth. *Journal of Family Psychology*, 23, 342-354.
- Cho, J. Y. ve Lee, E. (2014). Reducing confusion about grounded theory and qualitative content analysis: Similarities and differences. *The Qualitative Report*, 19 (32), 1-20. 30 Ekim 2015 tarihinde nsuworks.nova.edu/tqr/vol19/iss32/2 adresinden erişildi.
- Collins, W. A., Laursen, B., Mortensen, N., Luebker, C. ve Ferreira, M. (1997). Conflict processes and transitions in parent and peer relationships: Implications for autonomy and regulation. *Journal of Adolescent Research*, 12, 178-198.
- Collins, W. A., Gleason, T., ve Sesma, A. (1997). Internalization, autonomy, and relationships: Development during adolescence. J. E. Grusec ve L. Kuczynski (Ed.), *Parenting and children's internalization of values* içinde (ss. 78-99). New York, NY: Wiley.
- Crockett, L. J., Brown, J., Russell, S. T. ve Shen, Y. L. (2007). The meaning of good parent-child relationships for Mexican American Adolescents. *Journal of Research on Adolescence*, 17 (4), 639-668.
- Demir, İ. (2007). *Gençlerin kimlik yapıları: Farklı yerellikler ekseninde nitel bir inceleme*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Erbil, N., Divan, Z. ve Önder, P. (2006). Ergenlerin benlik saygısına ailelerinin tutum ve davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum*, 3 (10), 7-15.
- Erkan, Z., Güçray, S. ve Çam, S. (2002). Ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin ana baba tutumları ve cinsiyet açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (10), 64-75.

- Fulgini, A. J. (1998). Authority, autonomy, and parent-adolescent conflict and cohesion: A study of adolescents from Mexican, Chinese, Filipino, and European backgrounds. *Developmental Psychology*, 34 (4), 782-792.
- Göregenli, M. (1995), Kültürümüz açısından bireycilik-toplulukçuluk eğilimleri: Bir başlangıç çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10 (35), 1-14.
- Haktanır, G. ve Baran, G. (1998). Gençlerin benlik saygısı düzeyleri ile anne baba tutumlarını algılamalarının incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 5 (3), 134-141.
- Hamarta, E., Baltacı, Ö., Üre, Ö. ve Demirbaş, E. (2010). Lise öğrencilerinin utangaçlıklarının algılanan anne baba tutumları ve problem çözme yaklaşımları açısından incelenmesi. *Aile ve Toplum*, 11 (6), 73-82.
- Hantal, B. R. (2007). *Mother-adolescent relations across contexts representing different cultural value orientations and socio-economic conditions*. Yüksek Lisans Tezi, Koç Üniversitesi, İstanbul.
- Harrison, A. O., Wilson, M. N., Pine, C. J., Chan S. Q. ve Buriel, R. (1990). Family ecologies of ethnic minority children. *Child Development*, 61 (2), 347-362.
- Jackson, S., Bijstra, J. Oostra, L. ve Bosma, H. (1998). Adolescents' perceptions of communication with parents relative to specific aspects of relationships with parents and personal development. *Journal of Adolescence*, 21 (3), 305-322.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2012). Kültür ve ana babalık: Kuram ve uygulama çıkarsamaları. M. Sayıl ve B. Yağmurlu (Ed.), *Ana babalık: Kuram ve araştırma* içinde (ss. 61-79). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kaya, G. N. (2012). *Parenting, self and positive youth development in adolescence: A mediational model*. Yüksek Lisans Tezi, Koç Üniversitesi, İstanbul.
- Kazgan, G. (2002). Kuştepe gençliğinin sosyo-ekonomik görünümü. G. Kazgan (Der./Haz.). *Kuştepe gençlik araştırması 2002* içinde (ss.3-69). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Krueger, R. A. ve Casey, M. A. (2015). *Focus groups a practical guide for applied research*. (5. Bs.). Thousand Oaks California: Sage.
- Kulaksızoğlu, A. (2000). *Ergenlik psikolojisi* (3. Bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kwan, V. S. Y., Bond, M. H., Boucher, H. C., Maslach, C. ve Gan, Y. (2002). The construct of individuation: More complex in collectivist than in individualist cultures *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28 (3), 300-310.

- Lau, S. ve Cheung, P. C. (1987). Relations between Chinese adolescents' perception of parental control and organization and their perception of parental warmth. *Developmental Psychology*, 23 (5), 726-729.
- Laursen, B. ve Collins, W. A. (1994). Interpersonal conflict during adolescence. *Psychological Bulletin*, 115, 197-209.
- Laursen, B., Coy, K. C. ve Collins, W. A. (1998). Reconsidering changes in parent-child conflict across adolescence: A meta-analysis. *Child Development*, 69, 817-832.
- Markus, H. R. ve Lin, L. R. (1999). Conflictways: Cultural diversity in the meanings and practices of conflict. D. A. Prentice ve D. T. Miller (Ed.), *Cultural divides: Understanding and overcoming group conflict* içinde (ss. 302-333). New York: Russell Sage.
- Mayring, P. (2011). Nitel sosyal araştırmaya giriş. (A. Gümüş ve S. Durgun, Çev.) Adana: BilgeSu Kitabevi. (Orijinal çalışma 1990'da yayımlanmıştır).
- McKinney, C., ve Renk, K. (2011). A multivariate model of parent-adolescent relationship variables in early adolescence. *Child Psychiatry and Human Development*, 42, 463-481.
- Montemayor, R. (1983). Parents and adolescents in conflict: All families some of time and some families most of the time. *Journal of Early Adolescence*, 3, 83-103.
- Musaaoğlu, C. (2004). *Ergenlik sürecinde özerkliğin gelişimi ile algılanan ana baba tutumları arasındaki ilişkiler*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Noller, P. (1994). Relationships with parents in adolescence: Process and outcome. in personal relationships during adolescence. R. Montemayor, G. Adams, T. Gulotta (Ed.), *Personal relationships during adolescence* içinde (ss. 37-78). Thousand Oaks. CA: Sage.
- Noller, P. ve Callan, V. (1991). *The adolescent in the family*. London: Routledge.
- Oyserman, D., Coon, H. M. ve Kemmelmeier, M. (2002). Rethinking individualism and collectivism: Evaluation of theoretical assumptions and meta-analyses. *Psychological Bulletin*, 128, 3-72.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3. Bs.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Pinquart, M. ve Silbereisen, R. K. (2002). Changes in adolescents' and mothers' autonomy and connectedness in conflict discussions: An observation study. *Journal of Adolescence*, 20 (5), 509-522.

- Rohner, R. P. (2004) The parental acceptance-rejection syndrome: Universal correlates of rejection. *American Psychologist*, 59 (8), 830-840.
- Rothbaum, F., Pott, M., Azuma, H., Miyake, K. ve Weisz, J. (2000). The development of close relationships in Japan and the United States: Paths of symbiotic harmony and generative tension. *Child Development*, 71 (5), 1121-1142.
- Santrock, J. W. (2012). *Ergenlik*. (D. M. Siyez, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. (Orijinal çalışma 2012'de yayımlanmıştır).
- Sayıl, M. ve Kındap Tepe, Y. (2012). Ana babanın kontrol davranışları ve ergenlik. M. Sayıl ve B. Yağmurlu (Ed.), *Ana babalık: Kuram ve araştırma* içinde (ss. 329-362). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin kendilik algılarının anne baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 1-19.
- Smetana, J. G. ve Gaines, C. (1999). Adolescent-parent conflict in middle class African-American families, *Child Development*, 70, 1447-1463.
- Smetana, J. ve Asquith, P. (1994). Adolescents' and parents' conceptions of parental authority and personal autonomy. *Child Development*, 65, 1147-1162.
- Smetana, J.G., Campione-Barr, N. ve Daddis, C., (2004). Longitudinal development of family decision making defining healthy behavioral autonomy for middle class African-American adolescents, *Child Development*, 75 (5), 1418-1434.
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*. (F. Çok, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi. (Orijinal çalışma 2005'te yayımlanmıştır).
- Strauss, A. ve Corbin, J. (1998). Basics of qualitative research techniques and procedures for developing Grounded Theory. London : Sage.
- Şen, M. (2007). Liseli gençlerin Avrupa Birliği'ne bakışı. E. Oğuz ve A. Yakar (Ed.). *Küreselleşme ve eğitim* içinde (ss. 333-370). Ankara: Dipnot yayınları.
- Tisak, M. S., Tisak, J. ve Rogers, M. (1994). Adolescents' reasoning about authority and friendship relations in the context of drug usage. *Journal of Adolescence*, 17, 265-282.
- Ünüvar, A. (2007). *Lise öğrencilerinin algıladıkları ana-baba tutumları ile kendilerine saygı düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

- Yalçınkaya, H. ve Şanlı, N. (2003). İlköğretim okulu 11-16 yaş öğrencilerin ailede karar vermeye katılımı konusundaki görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 157. 31 Temmuz 2015 tarihinde dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/157/yalcinkaya.htm adresinden erişildi.
- Yanchar, S. C., Gantt, E. E. ve Clay, S. L. (2005). On the nature of a critical methodology. *Theory and Psychology*, 15, 27–50.
- Yavuzer, H. (1997). *Çocuk psikolojisi* (14. Bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2005). *Gençleri tanımak ve anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H., Sertelin, Ç., Demir, İ. ve Meşeci, F. (2005). *Ebeveynlerin çocuklarının bağımsızlığı konusundaki yaklaşımları*. Yayınlanmamış araştırma.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. Bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

